

Analys av aggressivitets- och identifikationsstörningar hos ett ungdomsvårdsskoleklientel genom studium av varseblivningsutvecklingen

Av ULF KRAGH, docent i psykologi vid Lunds universitet, och
TORE KROON, fil. kand. och speciallärare vid Lärarhögskolan
i Stockholm

Problemställning och hypoteser. Föreliggande undersökning utgår dels från antaganden om vissa typer av störningar hos manligt ungdomsvårdsskoleklientel i fråga om *jagets* (resp. identifikationernas) och *agressivitetens* struktur, dels från resultat erhållna med hjälp av en projektiv, „subliminal“ (aktualgenetisk) teknik. Det är inte fråga om att på ett ens något så när fullständigt sätt belysa bakgrunden till „asocialt“ beteende. Endast de två nämnda — om också i och för sig väsentliga — aspekterna skall läggas på detta problem, med kontrasterande av en ungdomsvårdsskolegrupp mot en kontrollgrupp bestående av folkskoleelever (grundskoleelever). Motivet till att välja aggressiviteten respektive den „aktiva identifikationen“ bland många tänkbara faktorer är dels att „asocialt“ beteende oftast tar sig uttryck i destruktiva handlingar, dels att det gärna synes gå samman med svårigheter att identifiera sig med auktoriteter (föräldrar, överordnade, offentliga myndigheter) och med en adekvat könslik roll. Osäkerhet i fråga om könsliga roller kan lätt tänkas medföra överspridning i form av allmän osäkerhet med försök till „överkompensation“.

Den allmänna bakgrunden till s.k. „aggressivitet“ kan knappast sägas vara tilfredsställande uppklarad. Att referera till ett mer eller mindre starkt „aggressivt behov“ utan ytterligare specifikation medför inte någon nämnvärt ökad förståelse. På den grundläggande frågan om det överhuvud finns anledning att tala om ett „primärt“ aggressivt behov eller om aggressivitet i princip är att uppfatta som en reaktion på frustrering ges det fortfarande kontroversiella svar. Vanligen föredrar man att framhålla komplexiteten bakom det manifesterade aggressiva beteendet (jfr. Hartmann, Kris och Loewenstein 1949, Munroe 1955). Inom modern psykodynamisk teori understryker man ofta att sådant beteende

---

Anslag till föreliggande undersökning har erhållits av Anton och Dorothea Bexelius' minnesfond.

i många fall bör förstås som uttryck för ett aggressivt behov *plus* försvar mot detta behov: „The defensive purpose of the pathological impulses does not exclude the possibility that they simultaneously bring a distorted instinctual satisfaction of a sexual or aggressive nature . . . They betray a characteristic *irresistibility*, which is different from that of normal instinctual drive, and which is caused by the condensation of instinctual urge and defensive striving“ (Fenichel 1945, s. 367). Vi skall här avstå från vidare försök till att analysera „aggression“ respektive „aggressivitet“; i det följande kommer dessa två begrepp att i stort sett användas synonymt.

Den experimentella analysen av aggressions- respektive identifikationsstrukturerna har utförts med en variant av den s.k. *aktualgenetiska* metoden i form av två serier takistoskopiska experiment. Metoden består principiellt i att ett adaptationsförlopp — i föreliggande fall ett varseblivningsförlopp — studeras i sina utvecklingsfaser, dvs. de faser som *föregår* den korrekta rekognitionen. En viss överensstämmelse föreligger med gängse projektiva metoder, där också „objektiva cues“ („stimulusrelationen“) minimeras; stimulus är mångtydig eller diffus (Rorschach, TAT, Wartegg, Bender etc.). Den aktualgenetiska metoden skiljer sig från andra projektiva metoder främst därigenom att mångtydigheten hos stimulus *doserar* och genom att den erhållna informationen analyseras som *utvecklingsförlopp*. I den föreliggande undersökningen, liksom i ett antal tidigare med likartad metod, åstadkommes doseringen av stimulus genom takistoskopisk exponering av en bild, först med kort exponeringstid (1/50 sek.) och sedan ytterligare elva gånger med allt längre exponeringstid upp till ½ sekund, varvid bilden i regel framträder allt tydligare för försökspersonen.

Vi får på detta sätt en serie rapporter i anslutning till varje serie visningar av en bild. Flera resultat (jfr. Kragh 1955, 1960 a och b, 1962, Phillips och Framo 1954, Smith 1962) talar för antagandet att dessa serier motsvarar en ordnad succession av initialt mera för- eller undermedvetet material, för att i närheten av tröskeln för den korrekta rekognitionen alltmer anta den „medvetna“ perceptionens karaktär. Den senare nivån är samtidigt synonym med „symptomnivån“ eller „aktualnivån“, medan *latensstrukturer* på olika nivåer i varseblivningen aktiveras vid kortare presentationer i takistoskopet.

Det bör understrykas att i föreliggande undersökning varseblivningsutvecklingen i regel kommit att avbrytas innan tröskeln för den korrekta rekognitionen uppnåtts. Detta har varit nödvändigt med hänsyn till att eleverna kunnat kommunicera inbördes under tiden mellan experimenten. Vi kan därför räkna med att i de sista exponeringarna ha erhållit endast *relativt* sena nivåer i varseblivningsutvecklingen.

De projektiva metodernas specifika syfte anses bl. a. vara att aktivera beteenden som kan refereras till något stabilt, relativt opåverkbart inom personligheten, att „nä under“ ytsymptomen respektive de mera tillfälliga aktualitillstånden. Detta syfte nås i eminent grad genom den starka reduktionen av stimulusintensiteten vid takistoskopisk presentation. Genom att successivt föra upp perceptionen till den korrekta rekognitionens nivå får man dessutom möjlighet att studera de olika nivåernas inbördes relationer liksom också de förmedvetna nivåernas relationer till den korrekta rekognitionen.

I likhet med Murray's TAT (och i motsats till Rorschach) arbetar man i aktualgenetisk, takistoskopisk metodik företrädesvis med någorlunda entydigt definierbara stimuli, som representerar någon social relation, med en „herogestalt“ („identifikationsfigur“) centralt placerad i bilden, samt en annan person placerad mera perifert („bifigur“). Dessa två figurer har ritats på så sätt att 100 % av individerna i en normal försöksgrupp karakteriserar dessa figurers kön, ålder och relation (i allmänna avseende) på ett entydigt sätt om de får se bilden under obegränsad visningstid.

I en av de tre bilderna som använts i föreliggande undersökning utgörs motivet av två pojkar som slåss (Ag 1), den andra föreställer två män som boxas (Ag 2) och den tredje en ung man sittande på en stol med en äldre man lutad över honom med ett något hotfullt ansiktsuttryck (BM). Samtliga tre bilder utgör underlag för analys av „aggressionsstrukturer“, den sista också av „identifikationsstrukturer“.

Med anknytning till experiment som under de senaste tio åren utförts med likartad metod (Kragh 1955, Kragh och Johnson 1962, Kragh och Smith 1964, Nyman och Smith 1961) och i enlighet med vad som diskuterats i det föregående har följande hypoteser uppställts:

(1) Rapporterad *aggressivitet* under varseblivningsutvecklingen antas ej vara mera frekvent inom skolhemsgruppen än inom kontrollgruppen, vilket skulle svara mot att „*primära*“ aggressiva behov ej antas vara starkare utpräglade inom den förra gruppen. Däremot antas tidigt i varseblivningsutvecklingen manifesterad aggression oftare *sekundärt* bli utsatt för *avväjning genom försvarsmekanismer* inom skolhemsgruppen. Detta gäller bilderna Ag 1 och Ag 2, med reciprok aggression mellan hero- och bifigur (med samma ålder).

(2) Vi antar vidare att det bör finnas starkare tendens att *avvärja hot från en fadersfigur mot en herofigur* inom skolhemsgruppen, svarande mot störningar i fadersrelationen (auktorietsrelationer) i fråga om kanalisering av aggressioner. Avväj-

ningen bör manifesteras sig redan på relativt tidiga nivåer av perceptionsutvecklingen.

(3) Vi bör finna större frekvens av *kvinnlig identifikation* (flera herofigurer med kvinnligt kön) i aktualgenens med bilden „farson“ inom skolhemgruppen, svarande mot störning av manlig identifikation via fadern.

Grupper, metod, definitioner. Skolhemsgruppen har utgjorts av elever vid sammanlagt fyra ungdomsvårdsskolor, kontrollgruppen av elever vid fem folkskolor. För bilderna Ag 1 och BM är antalet skolhemselever 68 (22 i två skolor år 1958 och 46 i fyra skolor 1959) och antalet folkskoleelever 84 (39 i två skolor 1958 och 45 i tre skolor 1959). Med bild Ag 2 (enbart 1959) undersöktes 46 skolhemselever (fyra skolor) och 45 folkskoleelever (tre skolor). Alla experiment har utförts som individualförsök vid respektive skola.

Genomsnittsåldern har i båda grupperna varit 14 år och samtliga elever har gått i fortsättningsskola. I folkskolegruppen ingår även hjälpklass elever. Intelligenstestresultat föreligger ej beträffande folkskolegruppen; vi kan emellertid förutsätta att genomsnittet ligger omkring 100. I skolhemsgruppen finns IQ-data endast för 34 av de 46 eleverna år 1959. Den genomsnittliga IQ är här 96, med värden från 69 till 121, därav likväl 8 under IQ 85. Vi tillmäter en eventuell existerande smärre diskrepans beträffande IQ ytterst ringa betydelse för de erhållna resultaten, eftersom flera tidigare undersökningar visat ett mycket lågt samband mellan å ena sidan variabler i varseblivningsutvecklingen, med samma metodik som i föreliggande fall (spec. vid analys av försvarsmekanismer), och intelligensvariabeln å andra sidan (Kragh 1960 b, Nisbel 1964, Wirstad 1964).

Takistoskopet har utgjorts av en projektor med påsatt kamer slutare; exponeringarna har varit 12 för var och en av de använda bilderna, med exponeringstiderna 1/50, 1/25, 1/25, 1/10, 1/10, 1/5, 1/5, 1/5, 1/2, 1/2, 1/2, 1/2 sek. Belysningen (rummets) har varit något svagare för 1958 års grupper än för 1959 års.

Eleverna har instruerats att omedelbart efter varje visning tala om vad de sett utan att bry sig om ifall de uppfattat rätt eller ej (betr. detaljer i fråga om ljusstyrka hos projektorn etc., se Kragh 1960 b). Om eleven rapporterade sig ha sett en eller två personer vid någon exponering försökte försöksledaren att, om så behövdes, fastställa kön och inbördes relationer hos personerna, med noggrant undvikande av ledfrågor. — Eleverna har suttit på 3—4 meters avstånd från den på en transparent mattblästrad glas-skiva exponerade bilden. Svaren har protokollerats ordgrant.

Tabell I. Rapporterad aggression under varseblivningsutvecklingen.

Bild	Grupper	Aggr. i en av de 2 första expon.	Ej aggr.	P	Aggr. i 2 av de 4 första expon.	Ej aggr.	P
Ag 1	1958 Skolhem	7	15	ej sign.	7	15	ej sign.
	Folksk.	13	26		16	23	
	1959 Skolhem	18	28	ej sign.	16	30	ej sign.
	Folksk.	12	31		15	28	
Ag 2	1959 Skolhem	34	9	ej sign.	37	6	ej sign.
	Folksk.	36	8		37	7	

Bild	Grupper	Aggr. i en av de 4 sista expon.	Ej aggr.	χ^2	P <	Aggr. i en av de 2 sista expon.	Ej aggr.	χ^2	P <
Ag 1	1958 Skolhem	8	14	5.24	.05	7	14	11.99	.001
	Folksk.	26	13			30	9		
	1959 Skolhem	21	25		ej sign.	21	25	1.97	.20
	Folksk.	24	19			26	17		
Ag 2	1959 Skolhem	38	6		.05	40	3		ej sign.
	Folksk.	44	1			42	2		

Resultat.

1. Aggressionsstrukturer (aggression mellan två personer).

För att belysa det första problemet: förekomst av aggression på olika nivåer av perceptionsutvecklingen har frekvenserna av sådan rapporterad aggression beräknats för bilderna Ag 1 (1958 och 1959) och Ag 2 (1959).

Siffrorna i Tabell I refererar till antal individer. P-värdena är i samtliga fall beräknade för two-tail test. Vid en förväntad cellfrekvens ≤ 5 har de exakta sannolikhetsvärdena räknats ut. — Frekvenserna i tabellen anger rapporterad respektive icke-rapporterad aggression mellan de två personerna på bilden efter det att ifrågavarande elev börjat se två personer.

Av tabellen framgår att inga signifikanta skillnader föreligger mellan skolhems- resp. folkskolegrupperna i första *tredjedelen av perceptionsutvecklingen*, medan vi finner sådana för bild Ag 1, 1958, i den sista tredjedelen och en trend i motsvarande riktning (ökande mot allra sista delen av utvecklingen) i bild Ag 1, 1959, samt Ag 2. Det är påtagligt hur inom skolhemsgruppen proportionen upplevd aggression/ingen aggression förblir praktiskt taget oförändrad genom hela serien.

Eftersom frekvenserna i Tab. I kan vara avhängiga av tröskelvärdet (uttryckt i exponeringsnummer) för initial perception av två personer på bilden, har medianvärdena beräknats för de olika grupperna; de är, för skolhemsgrupperna: 1 (Ag 1, 1958), 4 (Ag 1, 1959) och 4 (Ag 2, 1959). Motsvarande värden för folkskolegrupperna: 1,4 och 4. Samtliga skillnader faller långt under 5 %-nivån (vid mediantest är intet χ^2 -värde över 0,24). Motsvarande medelvärden är för skolhemsgruppen 1,9, 3,7 och 4,0 samt för folkskolegruppen 1,6, 4,2 och 4,5 och differenserna i intet fall i närheten av signifikans. — Skillnaderna i tröskelvärden mellan 1958 och 1959 års grupper (beroende på diskrepans i belysningen) torde däremot vara den faktor som har påverkat olikheten i signifikans betr. rapporterad aggression i två av de fyra sista exponeringarna resp. en av de två sista exponeringarna. Eftersom 1958 års gruppen har lägre tröskelvärde får vi här en lägre frekvens av faser nära tröskeln för korrekt rekognition. Vår följande diskussion påverkas emellertid ej av de nu nämnda omständigheterna.

Ett antagande om att skolhemsgruppen skulle visa starkare „primär“ aggressivitet uttryckt som större frekvens av upplevd aggression på *tidiga* nivåer får sålunda ej något stöd. Däremot framkommer hos samma grupp en relativt starkare tendens att *ej uppleva aggression på senare nivåer*. För att ytterligare belysa detta något överraskande fynd har en analys företagits av de fall där i perceptionsutvecklingen *primärt upplevd aggression* (mellan de två personerna på bilden) *avbrutits av försvarsmekanism*. Som sådan har räknats tecken på *bortträngning, isolering* eller *reaktionsbildning*, vilka kodats enligt regler för Defense Mechanism Test (DMT, se Kragh 1960 b och Nisbel 1964).

Som tecken för isolering har likväl ej medtagits den allra „svagaste“ formen: då bipersonen ses som enbart neutral, ej aggressiv eller ens osympatisk person. Ej heller har medräknats totalt bortfall av struktur, dvs. de tillfällen då försökspersonen, efter att tidigare ha sett något, vid en följande exponering ej sett något meningsfullt („nollfas“).

Frekvenserna i Tab. II har beräknats på följande sätt: hos alla elever som sett såväl herofigur som bifigur noteras huruvida en gång rapporterad aggression mellan dessa vid något tillfälle där efter under perceptionsutvecklingens gång blir ersatt eller avbruten av mekanism. Härvid kan vederbörande efter en eller fle-

ra exponeringar eventuellt åter se aggression, som återigen avbrytes. I tabellen har införts alla elever hos vilka ett avbrytande över huvud skett någon gång. Där anges vidare det antal individer som efter att före den 5:e resp. den 8:e exponeringen någon gång ha sett aggressivitet därefter under återstoden av serien ser struktur, kodad som försvarsmekanism.

Det bör påpekas att den i Tab. II—IV använda anknytningen till „exponeringsnivå“ ej helt motsvarar „perceptuell utvecklingsnivå“, i senare fallet med referens till tröskeln för perception („första fas“) i stället för till 1:a exponering. Resultaten torde emellertid i föreliggande fall ej skilja sig från varandra.

Tabell II. Aggression i varseblivningsutvecklingen avbrytes av försvarsmekanism.

Bild	Grupper	Aggression avbrytes efter exponering nr.					
		nr. 4	avbrytes ej	P <	nr. 8	avbrytes ej	P
Ag 1	1958 Skolhem	5	17	.05	5	17	ej sign.
	Folksk.	1	37		3	36	
	1959 Skolhem	5	37	ej sign.	10	36	ej sign.
	Folksk.	2	34		5	40	
Ag 2	1959 Skolhem	7	24	.01	8	35	ej sign.
	Folksk.	0	39		3	39	

Diskussion. Tendens att upplevd aggression oftare avbrytes av försvarsmekanism i skolhemsgruppen är genomgående men tydligast uttalad strax efter första tredjedelen av exponeringsserien. Tröskelvärdena för initial perception av de båda personerna på bilden skiljer sig ej från varandra i de båda grupperna så att de kan påverka skillnaderna i Tabell II. Däremot kan resultaten meningsfullt ställas samman med dem som presenterats i Tabell I. Ty i den grupp där en gång upplevd aggressivitet oftare avbryts av mekanism bör det kvarstå mindre totalfrekvens av rapporterad aggression mot de sista exponeringarna.

Med utgångspunkt från det förhållandet att grupperna skiljer sig mest markant efter de fyra initiala exponeringarna (utom i bild Ag 1, 1959) skulle vi, med referens till i tidigare sammanhang antagen parallellitet mellan aktualgenes och ontogenes (jfr. Kragh 1955, 1960 a, 1962, Kragh och Smith 1964), vilja formulera en hypotes att ifrågavarande försvarsmekanismer i allmänhet insatts mot aggressioner på ett *relativt tidigt stadium* under

livsutvecklingen hos skolhemseleverna. Resultaten ansluter sig till nyaste uppfattningar om bakgrunden till manifest aggressivitet hos „aggressiva barn“ (jfr. Redl och Wineman 1963, s. 27); de stöds ytterligare av resultaten i Tabell III.

2. Hot från en fadersgestalt mot en herofigur.

I tabell III återfinns vi resultaten från „far-son“-bilden i form av frekvenserna (antalet elever) *rapporterat hot från fadersgestalten* mot herofiguren under varseblivningsutvecklingen. Denna har indelats i tre exponeringsnivåer: 1:a—4:e, 5:e—8:e och 9:e—12:e.

Endast de elever har medtagits, som i någon exponering sett en „fadersgestalt“. Bortfallet i de olika grupperna har därvid blivit: 1958 inga elever, 1959: inga skolhemselever och fyra folkskoleelever.

Tabell III. Aggression från „fader“ mot hero på olika exponeringsnivåer.

Grupper	Expon. 1-4			Expon. 5-8			Expon. 9-12			
	Med aggr.	Utan aggr.	P	Med aggr.	Utan aggr.	P	Med aggr.	Utan aggr.	χ^2	P <
1958 Skolhem	3	19	ej sign.	8	14	ej sign.	11	11		ej sign.
Folksk.	7	32		17	22		22	17		
1959 Skolhem	1	45	ej sign.	1	45	ej sign.	5	41	9.4	0.1
Folksk.	1	40		4	37		16	25		

Diskussion. Vi finner en signifikant starkare tendens hos folkskolegruppen år 1959 att uppleva hotet från fadersfiguren mot herofiguren på sen exponeringsnivå (9—12). En diskrepans föreligger emellertid mellan 1958 och 1959 års grupper, om man också kan tala om en svag trend för år 1958 i samma riktning. Vi bör emellertid notera att den initiala perceptionen av fadersfiguren är lägre för 1958 så att exponeringarna 5—8 i dessa grupper s.a.s. „skjuter in“ i exponeringsnivå 9—12 i grupperna 1959.

Omformulerat i termer av personlighetsutveckling skulle det kanske kunna sägas att skolhemseleverna visar större svårigheter att bearbeta aggression från fadern på ett adekvat sätt och i stället oftare sätter in försvarsmekanismer. Resultaten skulle direkt kunna sammanställas med dem som erhållits med Ag-bilderna. Där kunde vi också observera en tendens att initialt små eller inga skillnader mellan grupperna i fråga om att se aggressiv re-

lation mellan de två personerna på bilden successivt ökade mot slutet av perceptionsutvecklingen.

Försvaret mot aggression visar sig i flera fall inom skolhemsgruppen i form av att fadersfiguren *hjälp* hero på ett eller annat sätt (att resa sig upp, att planera utbildningen etc.), dvs. typen *reaktionsbildning*; vi återfann ju även motsvarande förhållande i Ag-bilderna.

I ett antal fall ses fadersgestalten ge hero något att äta; detta förekommer inom skolhemsgruppen i sex fall, i folkskolegruppen i ett fall under exponeringarna 9—12. Möjligen skulle detta *orala tema på sen exponeringsnivå* — svarande mot relativt aktuell anpassning — kunna tolkas i linje med *K. Friedlander's* (Friedlander 1961, s. 212) observation att „During detention in prison . . . usually regression takes place to the early phase of absolute dependence on the mother, and oral traits — such as increased emphasis on food and increased envy — and passive feminine traits in man appear and overshadow the original picture.“

Någon genomgående överensstämmelse kan inte förväntas mellan å ena sidan resultat erhållna med Ag-bilderna, där aggression är *reciprok* och personerna lika gamla, och å andra sidan „far-sonbilden“, där aggressionen ensidigt utgår från en fadersfigur. En beräkning (intraindividuell) av samband mellan förekomst av genom försvarsmekanism avbruten aggression i Ag-bilderna å ena sidan och bortfall av från fadersfiguren utgående aggression i BM-bilden å andra sidan ger ej signifikans för någon av bilderna i någon av grupperna.

3. Kvinnlig identifikation.

Med anknytning till nyss citerade ställe hos *K. Friedlander* och till vår tredje hypotes har vi analyserat varseblivningsutvecklingen vid „far-sonbilden“ med avseende på manlig respektive kvinnlig hero. Härvid förutsattes (liksom i TAT) heros struktur avspegla jagstrukturen. En relativt tidig „störning“ i perceptionsutvecklingen bör teoretiskt svara mot en relativt tidig störning i livsutvecklingen och vice versa.

Beräkning av frekvenserna av kvinnligt kön hos herofiguren har gjorts på tre olika exponeringsnivåer; härvid har givetvis endast de individer medtagits som i någon exponering på ifrågasvarande nivå angivit kön på herofiguren. Frekvenserna i Tabell IV avser antalet individer.

Diskussion. På samtliga nivåer och i båda årsgrupperna finner vi en enhetlig tendens hos skolhems eleverna att oftare se kvinnlig hero. Tendensen är starkast i 1958 års grupper och når där signifikans på 5 %-nivån för exponeringarna 1—4 och 9—12 samt på 1 %-nivån i enbart *sista* exponeringen. Skolhems eleverna

Tabell IV. Kvinnlig hero i „far-sonbilden“ på tre exponeringsnivåer.

Grupper	Exponering 1-4				Exponering 5-8				Exponering 9-12				Exponering 12			
	♀ hero	♂ hero	χ^2	P<	♀ hero	♂ hero	χ^2	P<	♀ hero	♂ hero	χ^2	P<	♀ hero	♂ hero	χ^2	P<
1958 Skolhem	12	7	3.8	.05	12	8	3.1	.10	12	8	4.7	.05	11	8	7.4	.01
Folksk.	12	22			14	25			12	27			9	30		
1959 Skolhem	8	7	1.9	.20	14	21	2.6	.20	14	30	2.4	.20	15	29	1.5	.30
Folksk.	4	13			8	28			10	31			9	32		

visar således starkare tendens att under tidiga skeden av perceptionsutvecklingen — hypotetiskt svarande mot tidiga skeden i personlighetsutvecklingen — identifiera sig med en kvinnlig roll, för att därefter åter — och än starkare — göra detta mot senaste skedet av utvecklingen. Dessa fynd stämmer väl överens med resultat som erhållits av olika forskare (t. ex. Mussen och Distler 1959, Payne och Mussen 1956) beträffande maskulin identifikation hos pojkar.

Även om föreliggande data ej utgör tillräcklig bas för definitiva tolkningar kan det te sig rimligt att referera till K. Friedlander's tidigare citerade uttalande och i den högre frekvensen av kvinnliga herofigurer i speciellt den sista exponeringen hos skolhemseleverna se ett uttryck för passivt-kvinnligt rolltagande i samband med „anstaltsanpassning“.

Kvinnlig hero i tidigt skede av varseblivningsutvecklingen återigen skulle kunna interpretas som tidig identifikation med modern (förorsakad av „oral deprivation“; jfr. t. ex. Fenichel 1945, s. 331), respektive vid tidig faderförlust som identifikation med modern i brist på manligt identifikationsobjekt. En annan tolkningsmöjlighet utgör störning av fadersrelationen under „Oidipusfasen“ med acceptering av en passivt-feminin roll vis å vis fadern. Det första och det tredje tolkningsalternativet skulle därvid kunna kombineras med en förhöjd effekt. Det tredje alternativet kunde vara speciellt tillämpligt på sådana pojkar som lätt råkar i beroende av en ledarauktoritet inom ett gäng — med samtidig stark opposition mot all vuxen auktoritet.

Sammanfattning.

En analys av aggressions- och identifikationsstrukturer har företagits med s.k. aktualgenetisk metod för två årgångar likvärdiga grupper från ungdomsvårds- respektive folkskolor (fortsättningskolor). Härvid har två olika bildmotiv, två „aggress-

sionsbilder“ (två unga män som slåss) och en „far-sonbild“ visats (var för sig) i takistoskop upprepade gånger med successivt ökande exponeringstid. På detta sätt har det varit möjligt att rekonstruera stadier i varseblivningsutvecklingen före tröskeln för korrekt rekognition, och därmed hypotetiskt förmedvetna nivåer i personligheten.

Resultaten ger vid handen att ungdomsvårdsskoleeleverna (skolhemseleverna) i aggressionsbilderna ej rapporterar starkare aggression under tidiga faser av varseblivningsutvecklingen — hypotetiskt svarande mot „djupare förmedvetna skikt“ i personligheten — än folkskoleeleverna. Mot senare stadier av utvecklingen är frekvensen av upplevd aggression t.o.m. signifikant *lägre* hos skolhemsklientelet genom successivt insättande av *försvar mot aggressioner*. Detta försvar kan aktiveras mycket snabbt efter det att aggression en gång rapporterats — och detta är det vanligaste — eller också framemot relativt sena stadier av perceptionsutvecklingen.

Också vad gäller aggression utgående från en „fadersfigur“ mot en „songestalt“, med vilken senare eleven i fråga förutsattes identifiera sig, uppvisar skolhemsgruppen lägre frekvens av rapporterad aggression än folkskolegruppen under senare stadier av varseblivningsutvecklingen: också här aktiveras *försvar mot aggression* (hot). Resultaten kan tolkas som uttryck för en kombination mellan aggressiva behov och („patologiskt“) försvar mot dessa behov.

I fråga om identifikationens struktur framkommer starkare tendens hos skolhemseleverna att identifiera sig med en kvinnlig roll såväl i början av varseblivningsutvecklingen som i dess sista skede. Det förra resultatet kan hypotetiskt relateras till tidig oral-frustrering, alternativt till aktiv identifikation med modern genom bortfall av fadern, respektive till passiv-feminin roll i förhållande till fadern under tidiga livsskedena. — Det senare resultatet återigen kan tolkas som uttryck för ett passivt-feminint rolltagande i samband med s.k. „anstaltanspassning“.

Den stora variationen inom klientelet på ungdomsvårdsskolor medför att de slutsatser som kan dragas ur resultaten i föreliggande undersökning gäller ett begränsat antal elever, men dessa är tillräckligt många och tillräckligt utpräglade för att framkalla grupp-differenser.

Vid en ungdomsvårdsskola är det givetvis nödvändigt att i det enskilda fallet få fram säker information beträffande aggressivitetens struktur och strukturen hos eventuella patogena försvarsmekanismer; utan sådan kunskap måste varje terapi komma att verka i blindo.

REFERENSER

1. Fenichel, O. (1945). *The psychoanalytic theory of neurosis*. New York: Norton.
2. Freud, A. (1949). Aggression in relation to emotional development: normal and pathological. *The Psychoanalytic Study of the Child, III/IV*.
3. Friedlander, K. (1961). *The psycho-analytical approach to juvenile delinquency*. London: Routledge & Kegan.
4. Hartmann, H., E. Kris and R. M. Loewenstein (1949). Notes on the theory of aggression. *The Psychoanalytic Study of the Child, III/IV*.
5. Kragh, U. (1955). *The actual-genetic model of perception-personality*. Lund och Köpenhamn: Gleerup och Munksgaard.
6. — (1960 a). Pathogenesis in dipsomania: an illustration of the actual-genetic model of perception-personality. *Acta Psychiat. Neurol. Scand.*, 35, 207—222, 261—288, 480—497.
7. — (1960 b). DM-testet (Defense Mechanism Test) — ett instrument för diagnostik och urval. *Nord. Psykol.*, 12, 235—253.
8. — (1962). A case of infantile animal phobia in adult precognitive organization. *Vita Humana*, 5, 111—124.
9. — och M. Johnson (1962). An experimental study of the religious personality by means of subliminal techniques. *Psychol. Res. Bull. Lund Univ. II*, 9.
10. — och G. J. W. Smith (1964). Accessorial and inclusive approaches to marginal perceptual phenomena. *Scand. Journ. Psychol.*, 5, 80—90.
11. Munroe, R. L. (1955). *Schools of psychoanalytic thought*. New York: Holt.
12. Mussen, P. H. och L. Distler (1959). Masculinity, identification, and father-son relationships. *Journ. abn. soc. Psychol.*, 59, 350—356.
13. Nisbel, R. (1964). Beräkning över vissa samband mellan resultat i Defense Mechanism Test (DMT) och grundläggande flygutbildning (GFU). *MPI-rapport nr. 29*.
14. Nyman, E. och G. J. W. Smith (1961). Experimental differentiation of clinical syndromes within a sample of young neurotics. *Acta Psychiat. Scand.*, 37, 14—31.
15. Payne, D. E. och P. H. Mussen (1956). Parent-child relations and father identification. *Journ. abn. soc. Psychol.*, 52, 358—362.
16. Phillips, L. och J. Framo (1954). Developmental theory applied to normal and psychopathological perception. *Journ. Person.*, 22, 464—474.
17. Redl, F. och D. Wineman (1963). *The aggressive child*. The free press of Glencoe.
18. Smith, G. J. W. (1962). Effects of incidental stimulation as related to differences in personality and experimental conditions. *Scand. Journ. Psychol.*, 3, 16—20.
19. Wirstad, J. (1960). Utveckling av ett urvalsförfarande för värnpliktiga till stridsvagnstjänst. *MPI-specialrapport nr 17*.